

Bence Lajos

70 éves lenne a nemzetközi hírű lendvai grafikusművész

- **A természet dolgai jobban
érdekelték, mint az ember**

Gálics István, nemzetközileg elismert grafikusművész, 1944-ben született Lendván. Tanárai már kora gyermekkorában felfigyeltek rajz tehetségére, majd a muraszombati általános gimnáziumban is komolyan készült a pályára. A ljubljanoi képzőművészeti akadémiát 1971-ben fejezte be, a grafikai mesterképzést pedig 1974-ben *Riko Debenjaknál*, a „ljubljanai grafikai iskola” egyik megteremtőjénél végezte el.

A ritkán megnyilatkozó, befelé forduló, kontempatív alkat pályája során a natura törvényeit figyelte, a fák és az erdő jelentette számára az életet, s ahogy *Göntér Endre* pályatársa, sohasem mintázott embert, kivételnek számít a kezdeti festői szakaszból néhány akt és egy önportré egyik késői fametszetének ki nem emelt részében. Ebből könnyen arra következtethetnénk, hogy a természetben elkövetett bűnökért maga az ember a felelős. Felelős és bűnhődnie kell(ene)! (E gondolatok „elküldésével” valódi forgószél keletkezik az íróasztalon, a róla készült monográfiák szárnyaszerűen felemelkednek, mintha beindult volna a „linken” keresztül a kommunikáció. Eddig csak szimpla, máskor színpompás lepkéivel nyugtázta a gondolat-levelet/kapcsolatot).

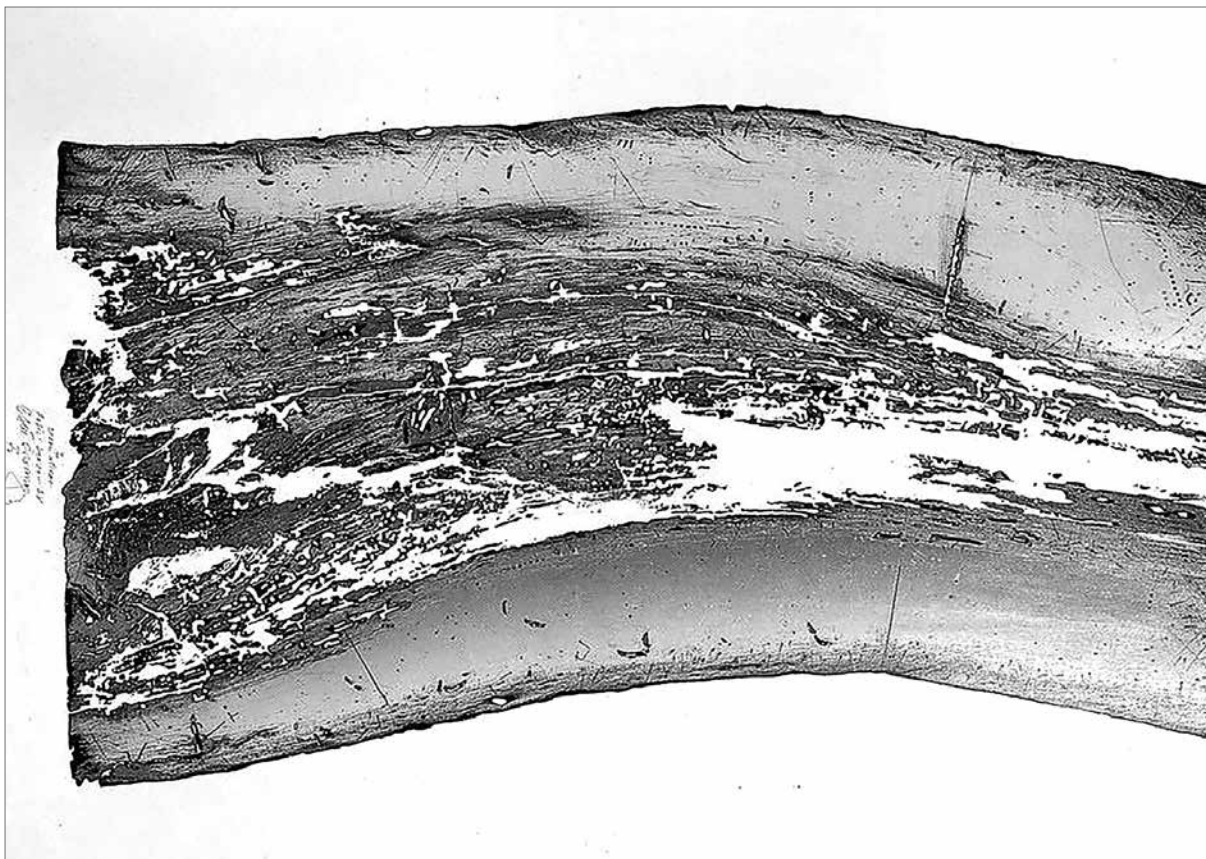
Jelek, jelzések, emlékek és levelek, „emlények” és élmények.

A róla készült monográfiák a fa-, a linómetszés nehézségeire figyelmeztetnek, a „művéségbe” fek-

tett munkára, valamint a motívum mögé rejtett talányok, a helyi hatás, valamint a származás közötti kapcsolat érdekelte a művészettörténészeket és a kritikát, s kevésbé a külsőségekként ezeken megjelenő gondolat, mely a művész műfaji kutatásainak fő hajtóereje, megélt/megtisztított végterméke, tulajdonképpen lényege.

Aleksander Bassini írja: Galič színes fametszetei tematikailag a „muravidékiségből” táplálkoznak, az itteni emberek érzelmi/hangulati állapotának a termékei, abból az emberi intimitásból fakadó nyugtalan, indulati állapotból, amely a jelen pillanat felnagyított idegesség-érzetével vállal rokonságot. A széttört a tájban elszórt hegedűk, hegedű-csonkok, majd a hegedűlapok visszatérése a formátlan fa állapotába, aktuálisan fájdalmas, szimbolikus jelentést hordoznak ma is. Az ökológiai tartalmak kifejtésére végrehajtott képbéli dekonstrukció tehát belső kényszer, a művész immanens, gondolati lejárásának eredménye. Ez az élmény a 70-es évek *Lepke* ciklusának (főleg a *Foglyul ejtett lepke* megannyi variációját tartalmazó fekete-fehér linómetszetein) érhető tetten, majd a „hegedű-temető”, széthulló világunk ábrázolásának talán legmarkánsabb képein/töredékein.

Milojka Kline pedig Gálicsról, a „színvarázslóról” írja: A korábbi formai meghatározók lassan a

homályba vesznek, helyettük az esztétikai kifejezés egyenrangú alakítójaként, a színek lépnek fel. Ezek egyébként az eddigi folyamatán is a fő kifejezőerőnek számítottak (Gálcsnál), most azonban egyszerűen a „virágkorukhoz” érkeztek el. Ez a színbeli gazdagság a gondos válogatás, kompozíciós felhasználás, a szín intenzitásának meghatározása, az intim világ színbeli kimunkálásának, a színbeli-szenzibilitás kiapadhatatlan forrását is jelenti. Ha a föntieket lefordítjuk a természet nyelvére, akkor talán azt is mondhatnánk, hogy túl sokáig tartott a „hernyólét” elemzése, s nagyon soká jutott el a kritika a lepke-állapot feltérképezéséhez, ha egyáltalán eljutott... Tény az, hogy ebben a stádiumban (1985-88 tájékán) már bizonyítottan a színskála multiplikációjához, a csillópor „lelki” színezékeivel-színartalmaival is kibővített színskálákig, átfedésekig nyúlik a művész gondolati-technikai íve.

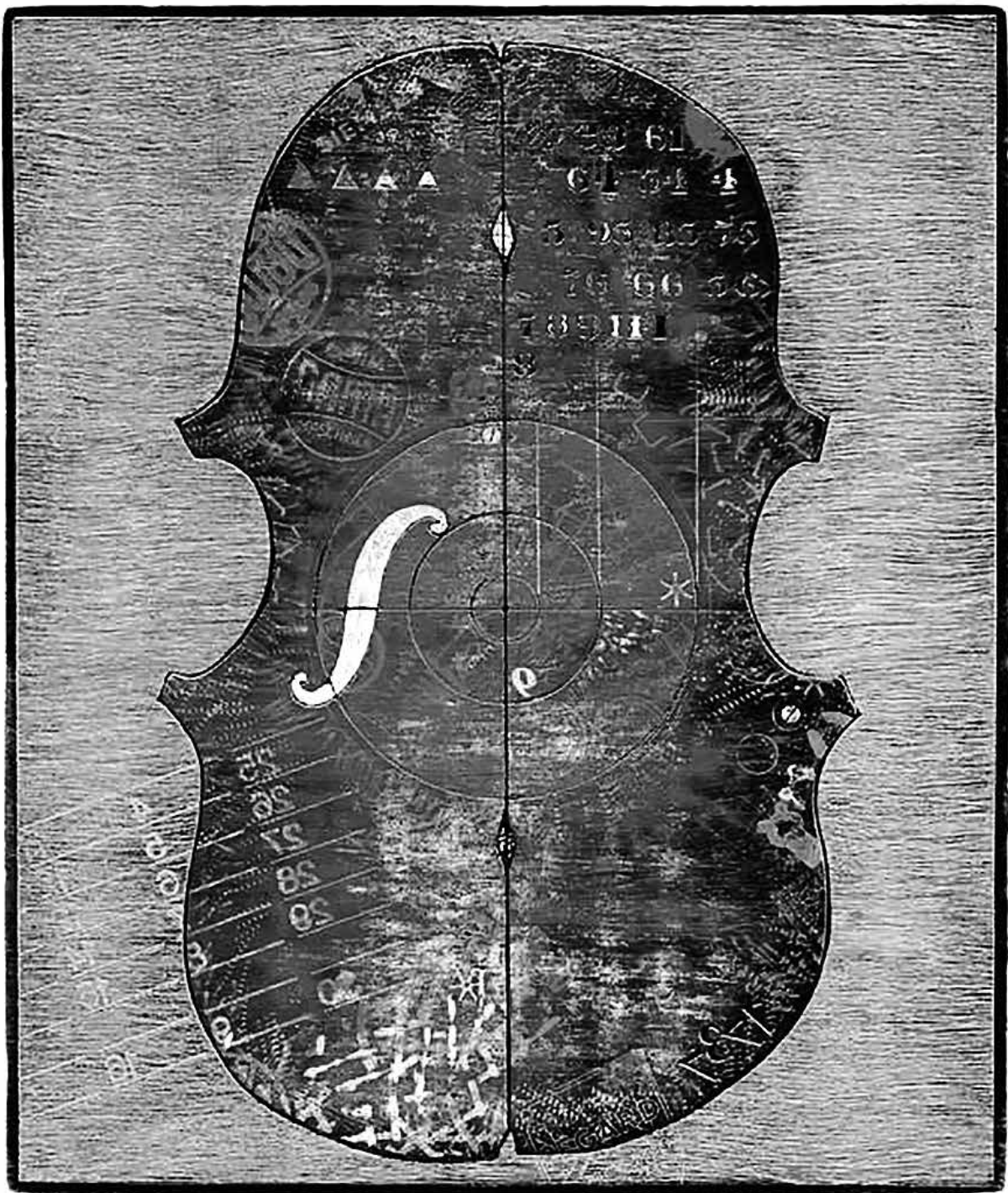
Ennek a témának a kifejtésére élete végén, egyik utolsó interjújában tett kísérletet, a rétegződés és a rész és mű-egész összhatásából kikövetkeztethető

tartalmi jegyek magyarázatával: „Grafikáimat két szempontból lehet vizsgálni: de hangsúlyozom, az egészről kell kiindulni, majd a részleteket olvasni. Ez utóbbiakban is rengeteg „apró” dolgot lehet felfedezni, amelyeknek formai-összetevő szerepük van, így részenként is, új réteggént olvashatók... Engem kezdetektől a nagy felület érdekelt, s az ezen belüli részletek, fragmentumok. A rész és egész vonatkozásában – mint a nagy sík terület által indukált egyensúlykényszerben – keletkeznek a vibrációk, amelyek a kis dolgok feléledését hozzák, amelyek aztán végső soron a képi mezőt, mint egészet is összefogják”. Itt találunk megjegyzést a grafikai lap alapszínére is, amely általában fehér volt.

A továbbiakban egy beszélgetésünket idézem fel.

– A fehérnek, illetve a „grafikai” fehérnek is fontos szerepe van a képsík teljességének kidolgozásában?

– A képsík végső kidolgozottságában, a kompozíciós-egészben, a nyomtatáshoz előkészített lapnak is fontos eleme a fehér grafikai tér, maga a nyomta-

tandó felület. Persze, ez nem zárja ki a szűznyomás előtti grafikai lap alapszínét. Ez lehet más szín is, így nyomtattam már pergamenre és fekete papírra is, és archív-színhatás kialakítása érdekében. Mi több, a grafikai felület és a grafikai lap közötti arányosság is nagy szerepet kap a „végtermék” illetőleg. Ez a kérdés már a *Feljegyzések* óta izgat, a *Fossziliák*ban pedig különösképpen előtérbe kerül.

A fehér foltok új formákat, újfajta látásmódot is feltételeznek. Így már az első lépésnél, a képi alap felállításánál megelőlegezem a kész alkotást. Itt minden véletlenszerű dolog kizárt! De...

„Be kell azonban vallanom, hogy azért vannak nálam is meglepetések. Ritkán, de akadnak: hogy a benső vízió nem esik egybe a külső képi megjelenéssel... S akkor még nem szóltunk a nyomó-

felület-dúc elkészítésétől, annak kiválasztásától, a megmunkálásig és a nyomtatásig terjedő, számomra mágikus alkotói folyamat feszített, de kontemplációval és az alkotás örömeivel/fájdalmával is megtűzdelte idő-egészben – áll a művész vallomásaiban”. (*Bassini-Balažic: Štefan Galič*, monog.)

A kezdeti, útkereséssel együtt járó problémák is hosszabb időt vettek igénybe, mint gondolnánk, hiszen a grafikai kísérletezés mellett még mindig a festészet tartotta fogva érdeklődését. A 2009-ben szervezett *Galič Štefan másként* című nagyszabású, Ljubljanában és Lendván párhuzamosan rendezett kiállítás kapcsán *Breda Škrjanec* művészettörténész kifejtette: 1970-ig tart az a lázas, sajátos „hang-keresés”, melyben végül is a nyomtatásos technika győzedelmeskedik, előbb a linó-, majd pedig a színes fametszet. Monográfiusa, Hagymás István e döntés mögött a lendvai nyomdász hagyomány folytatását véli felfedezni, melyet Hoffhalter Rudolf vándor-nyomdász hagyományozott a távoli 1573-ból a lendvai művészre.

A grafika melletti végső döntés, melyet maga a művész egy késői beszélgetésben „alkotói varázslat”-ként emleget, magyarázatra szorul. Škrjanec állapítja meg, hogy a fametszettel s a grafika melletti elkötelezettségével, a neki megfelelő „médiium” megtalálásával a ljubljana-i grafikai iskola eszmeiségével való szakítás is megtörtént. Sajátos paradoxona ennek az útnak, hogy a grafikában elfogadhatatlan hibalehetőségeket aknázza ki, ahogy a tobzódó színhatásokkal is ellentmond a grafika alapszabályainak.

Galič művészeti fejlődését ettől kezdve a nyomtatás és a formák variálásának, a sokszorosítási technika által nyújtott lehetőségeknek a modern szemlélete váltja fel. Igazi képzőművészeti kutatójává, majd mesterévé válik az általa alkalmazott grafikai kivitelezésnek. Több kritikusa is megállapította: a tartalom és forma iránt a korai szakaszában is nagy érdeklődést tanúsító művész számára a figurális alapokból kinövő, későbbi nagyszabású vállalkozásoknál a színek kezdik átvenni a vezető szerepet.

Ami a motívumokat illeti, három nagy, időben is jól körülhatárolható témát jár körül. 1974-től a lepkek kompozíciós struktúráiba Galič az életmű

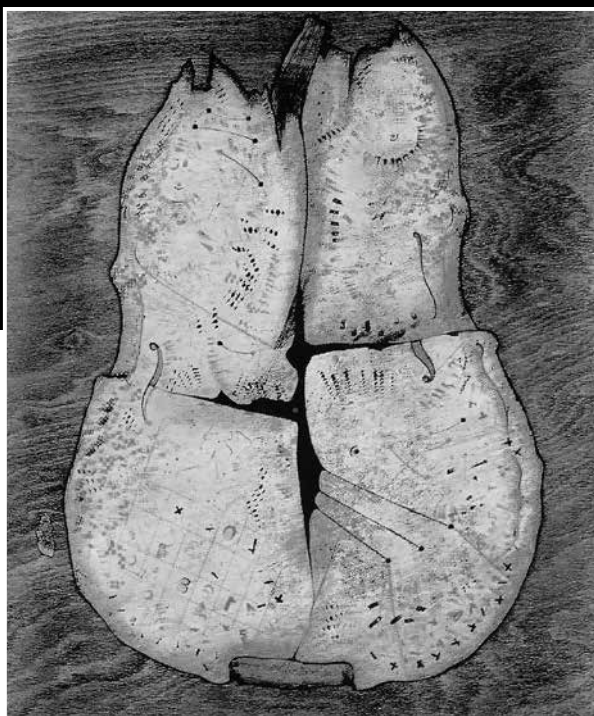
egészére is érvényes művészetfelfogás körvonalait is beleszővi. A motívum azonban nem csak az átváltozás lehetőségét, hanem a létezés körforgását is előrevetíti, mely az elmúlással lesz teljessé, az örökévalóságba való megérkezéssel.

A *Lepke*-ciklusban – mely nem rendeződött szigorú, zárt szabályszerűség szerint, inkább csak a tájban való „elhelyezés” volt fontos a kezdetekkor – nem nehéz kiismerni a Lendva-hegyi lankák kubisztikus tájképeiből kinövő formáit. Később a rongáltság jelei és a széthulló szellemi tájak formái közé zárt, kiutat kereső pillangó képe is feltűnik. Éppen úgy, ahogy a gyönyörű formájú, később megannyi metamorfózison „átesett” hegedűforma a dekonstrukció folyamatában. Hogy végül is a „történet” szemétdombján, a hegedűtemetőben kössön ki, visszatérve felismerhetetlen „síkfá” állapotába, amelyre új jeleket ír (*Feljegyzés* ciklus) egy láthatatlan kéz, később a művész maga.

A *Feljegyzések* sorozat valahogy logikusan követi a *Hegedűket*, amelyekben már utalás történik a fa struktúrájának (például évgyűrűk) a képzőművészet számára is sok izgalommal szolgáló művészeti kutatására... Ilyen értelemben a *Feljegyzések*, amelyek változataikban egyre inkább távolodnak a realitástól, köztes állomást jelentenek, és sok szempontból a *Fosszília*-ciklus előhírnökei, ahol már nem beszélhetünk természetutánzásról, sem a részletek átvételéről; itt Galič kifejezésével élve „a legtagabb értelemben vett absztraktról” van szó.

Az életmű utolsó szakaszának legtöbbet firtatott, a művészettörténet számára is legizgalmasabbnak ítélt motívuma az ásványi világba visszatérő növényi-állati őslény képében megfogalmazott *Fosszília*, mely minden eddiginél változatosabb, színskálán túli, metálos-aranyos-ezüstös túlvilági színekben tobzódó, látomásos formavilágot tükröztet.

Hagymás István az e gondolat körben született könyvében, *Az alsólendvai csillag* előszavában írja: „A gálícsi életműben a magánmitológia szoros egységben jelenik meg az emberiség egyetemes mitológiájával, amelybe mesterünk új elemként becsempészi az archetipusi szintre emelt makrokozmoszt, ám mindennek előtt saját belső mikrokozmoszt tárja fel előttünk

meghatóan a különben szemérmes és rejtőzködő alkotó.” Hagymás szerint közvetlen kapcsolat van a késői fossziliáin elszaporodó fehér foltok (lukak) és a fehérvérűség, a gyors ütemben lefolyt, végzeteszerű leukémia állapota (1997) között.

Breda Ilich Klančnik a 2011-es kiállítás kapcsán a lepke- és kerámiagyűjtő Gálics „kerámiafestő korszakáról”, a dúcok nyomatként való felhasználásáról és azok kispasztikaként való kiállításáról elmondta: a művész „keramikus-kiruccanása” a vázafestésben és a grafikánál alkalmazott nyomástechnika, valamint a dúcok „fúró-faragó-lyuggató” megmunkálása közel áll a szobrászati tevékenységhez, a kerámia- és faszobrászattal rokon alkotási folyamat. Az 1993 nyarán a lendvai Keral kerámiagyárba készült vázák és edények absztrakt mintázata – kibővítve néhány tálcaalj-kerámialappal – a művész e korban készített grafikáinak színvilágához igazodik. A művész az edény legfeszítettebb részére fest mintát, játékos arabeszk formájában. Művészünk itt is, ahogy színes fametszeteinél megszokhattuk tőle, a távol-keleti mesterek nyomdokain halad, beépítve őket saját művészetébe, sajátos szín- és motívumvilággal ruházva fel őket.

Ezeknek a módszereknek a méret, illetve formátumváltogatáson túl, szigorúan a „rész-egész” fönt elmondott formai-aránybeli követelményei szerint a mini-grafikától a képeslap-grafikáig, valamint a

több részből összeálló óriás-grafikáig bezárólag lett volna a „fejlődési” íve. Ez azonban, a művész 1997-ben bekövetkezett halála miatt, csak részben valósulhatott meg. A dúcok „kerámiasított” változatainak a kimunkálása is nagyon kezdetleges szinten valósult meg. Gálics a fönt emlegetett interjúban maga is tanácstalan volt, hogyan is lehetne ezeket a kétdimenziós felületeket háromdimenzióssá tenni. Egy bizonyos: a Gálics alaptermészetéhez tartozó művészi alázat és türelem, valamint természetszeretet ezeken a kérdéseken is túlsegítette volna, ahogy *Tari István* költő a lepkegyűjtőről megállapította: „Aki lepkét gyűjt és preparál, aki lepkeszárnyakban gyönyörködik és lepkeszárnyakat vasal, annak határtalan türelme van, az érzékenységénél fogva kimondhatatlanul szereti a természetet, az életet...”. S már-már ontológiai távlatokba helyezve a gyűjtési szenvedélyt a grafikus-festői tevékenységgel:” mert a lepkék szárnyán minden szín a helyén van..., mindegyik szín az életet szolgálja. A fennmaradást!”. Ahogy Alsólendva Csillag-a (visszafelé olvasva: Gal-lits), Gálics István is hűséges szolgálója volt a kis, őt kibocsátó közösségnek, öregbítve a Zala György városának nevét, amelyhez haláláig hűséges volt, a távoli Japánig (*Wakayama-Tokyo-Kanagawa*), ahol a hazai grafikai Grand Pix-ek mellett a legtöbb kitüntető elismerést kapta.